

D. A. G.
DISSERTATIONIS
DE
P O Ë S I
F E N N I C A,
PARTICULA PRIMA,

QUAM,
Consens. Ampl. SENAT. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
Publico examini subjiunt

AUCTOR
HENRICUS GABRIEL
P O R T H A N,

ET
RESPONDENS
JOHANNES HELSINGBERG,
WIBURGENSIS.

In AUDITORIO MAJORI d. XIX. Julii
Anni MDCCLXVI.

H. A. M. C.

A B O Æ,
Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

4.

KONGL. MAJ:TS
TRO-TJENARE
Och
KONGLIGE RÄNTMÄSTARE
Högädle

HERR ANDERS HELLENIOUS.

Tillåt, *Gunstige* HERRE och *Värde* Gymnare, at jag med *EDERT* namn, pryder dessa blad, som afkildra våre Finmars Skaldekonst.

Jag nyttjar med glädje detta tilfället, at offenteligen betyga den vördnad och högaktning, som jag är HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN skyldig, för den stora ynnest och bevågenhet, hvilken jag alt ifrån mine spådaſte år af HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN fått erfara.

Den Högſte bekröne HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN uti ymnigaste mått med all nåd och ſällhet, och göre Dess dagar både många och glada.

Jag framhårdar med vördnad

Högädle HERR KONGL. RÄNTMÄSTARENS

Ödmjuke tjenare
JOHAN HELSINGBERG.

VIRO
Plurimum Reverendo atque Præclarissimo

D^{NO} ALEXANDRO
HELSINGBERG,

PASTORI animarum quæ Deo in Cangasniemi
colliguntur meritissimo,

PARENTI OPTIMO, INDULGENTISSIMO.

Pagellas hæc, alieno licet ingenio debitas, in tesseram venerabundi & gratissimi animi, ob innumera & vere paterna in semet collata beneficia, cum ardentissimo perpetuæ & omnigenæ felicitatis voto, D.D.D.

OPTIMI PARENTIS

Filius obsequentissimus
JOHANNES HELSINGBERG,

Råd- och HANDELSMANNEN i Helsingfors;
Ädel och Högaktad
Herr GUSTAF JOHAN BOCK.

HANDELSMANNEN dersammaftådes,
Högaktad
Herr JOHAN SEDERHOLM.

De många och ogemena välgerningar, som, jag af
EDER, Mine HERRAR, åtnjutit, befalla mig, at
i ödmjukhet tillägna EDER detta Academiska arbete.

En så ringa gåfva, svarar väl icke emot Mine
HERRARS mig bevista synnerliga ynnest, men lärar lik-
väl icke missbaga, då hon får vittna om den vördnad
och högaktning, hvarmed jag aldrig uphör at vara

MINE HERRARS

Ödmjuktjenare
JOHAN HELSINGBERG.

* *

* *

* *

Riemu = Laulut Runoissa /
Weisatut silloin wäleehen
Koska Runot Kuuluisimmat
Suomen laulut suloisimmat
Waršin hywin wastaturi
Tulit tuolla Turkussa
Kuuluisassa Kaupungissa
Oteturi oppineilta
Muitten kielten Kumpalixi.

Suomen kieli kangiari
Kyllä kuului kowari;
Waan on sitä wakaifembi
Synkiampi suloisempi
Valjon sitä painawampi,
Täynnä tarchoja sanoja,
Täynnä toimea tofingit
Solmusanobin sujuwa.

Tässä kielessä kowassa
Löydät Lelji, lähteitä
Jotka juorewat joizi
Lewiäwät lammihoizi,
Jotka janon jähdyttäwät
Kielen saawat suckelari
Kailentaisijn kelpawari;
Joskas tahdot toimellisa
Valjon parwessa puhua,
Täiwahasta tulifesta,
Eli maasta matalasta,

Taikka tähtein taloista,
Niin on kieli kelmollinen
Tuommosihin toimellinen
Waršin luonnosta wakaawa.

Taikkas tahdot tasaisesti
Ilman ihewallaisesti
Ilman solmuja sanella,
Jocapäiwästä puhua;

Eli joska sorwitella
Tahdot solmuhin sanast
Paukamalla lastetella
Mitä mieles mielistyy;
Eli Runohin ruweta;
Tott' on kieli kelmollinen
Suomi sihengin sujuwa
Waršin airwan kulu walettu
Tuohon Tuiki taipununna,
Niin mielesi mukahan.

Sijtä

Siitä sanovat samaiset
 Todistavat täyttä päättä
 Suomen Kielen Laulu - laffut
 Runot, monet mainittavat,
 Joit' on juuri joukottaisiin
 Ylönpaljon ylimaasa
 Sallialta Savon - maasa
 Pitkin kolo Pohjolata
 Hunnukolla Hämehefä
 Tuonne tänne tuihtuteltu;
 Joita matkij matkamiehet,
 Poruttavat Laulu - miehet,
 Pidoisanka, pejahaisls,
 Häikä huiki hyppäefä.

Nuoita nuoret nauru - suiset
 Nuoita Neitot näppäräiset,
 Wanhat waarit wanuttavat
 Keskenänsä kertonevat
 Lembiästi laulelevat.

Näistä nyt nimitetyistä,
 Suomen Kielen tuckaisista
 Näämme poimitut parahat
 Koko lyhteet cootut,
 Joista warsin wickelästi
 Wisut wiisakat wetäwät,
 Ilo suulla imelewät
 Dpin oikian urosten

Suomen miesten mielen pidon
 Kielen luonnon Kaunihimman.

Jospa Wanha Wäinämöinen
 Tämän tietäsi toderi,
 Näistä laisi sanomia,
 Totta Wanha wetäyfi
 Tulis tänne Tuonelasta,
 Haappajaisi hartioillen
 Kantelensa kaappajaisi:

Tuopa ihe Ihmettelis
 Kuinga Suomi Korkeiallen
 Kambia ombi täennyt
 Oppineitten olkapäillen:
 Totta Wanha wiheltäisi
 Kallistaifi Kallioansa
 Hyppis warsin haltioisans.
 Ihe wanha Wäinämöinen
 Iloisanka istuisanka
 Wirittäisi wickelästi
 Rajaarwaisen Kantelonsa,
 Jonga kjelet kijnittäisi,
 Että Kuulasi Kumina,
 Helinästä heikomasta
 Hawattaisihin humina,
 Tuonne Tornoan talohon
 Pitkin kolo Pohjolata,
 Oli suuren Suomen - saaren!!

CHRISTFRIED GANANDER,
 Tuomaan poika.
 Pappis - mies Pohjanmaalta.

D. D.

§. 1.

Almæ Poëseos uti ea est jucunditas atque præstantia, ut nulla facile, non solum cultior, sed etjam barbara, reperiri queat natio, quæ non specie saltim ejus aliqua delectata, suo illam modo tractare atque colere allaboraverit; ita gens quoque Fennica a pulcherrimo hoc studio adeo non fuit aliena, ut singulari potius ardore & successu, pro rerum conditione haud infelici, ab antiquioribus usque temporibus illi incubuerit. Ad summum vero illud fastigium, quod apud quasdam cultissimas gentes, & olim & hodie attigit, a nostris hominibus, quamvis ingenii vi haudquaquam destitutis, perducere non potuisse, nemo credo mirabitur. Non fuit is status gentis, vel cum primum apud nos ab omni cum litteris commercio remotos hæc facultas coli, vel etjam postea cum illarum tandem familiaritati admoveri cœpisset, qui locum tantæ spei relinqueret. Non is linguæ, quamvis communi intelligentium judicio, pulcherrimæ, honos est habitus, non illi doctissimo-

A

rum

rum & cultissimorum lectorum plausus, illique laudis & gloriæ fructus uberrimi poëtis nostris fuerunt expectandi, non illa denique præclara præmia illæque florentes gentis res ingenia hominum accenderunt, ut summus his litteris nitor summumque decus accedere potuerit. Naturali igitur cujusque impetui & exercitationi artis subsidiis parum adjunctæ, tota fere relicta fuit pulcherrima facultas. Præcepta ejus distinctius explicare, majorique & doctiori eandem cura atque diligentia excolere, aggressus est nemo. Quid itaque mirum, si rudiores aliquanto, quam pro cæterarum litterarum flore, quarum nempe opibus & cultu satis ornata non fuit, retinuerit habitum? Mirandum potius est, illam tamen venustatem illosque lacertos ei non deesse, quibus eam pollere, qui propius spectarunt, omnes fateri necesse habent. Accessit vero cæteris ejus malis, quod neque rationem hujus studii apud nos singularem, & fortunam qua hætenus usa fuit, quisquam curatius & plenius hucusque exposuit. Tentarunt quidem indolem carminum nostrorum breviter explicare PETRÆUS *Brev. Instit. Ling. Fennicæ, parte Prosodica*, WEXIONIUS *Descript. Sveciæ Goth. & Fenn. Lib. III. cap. XIV*, & MARTINIUS *Hodeg. Ling. Fenn. p. 105. sqq.* qui *Petraum* verbotenus sequitur; sed neque plene neque accurate satis in eo argumento versati sunt. Præclara autem & eruditissime observata sunt, quæ de Poësi nostra passim tradit vir de gente nostra immortaliter meritis Reverendiss, JUSLENIUS; cfr. *Diff. de Abœ Vet. & Nova*,

va, §. 33. p. 91. *Orat. de Conv. Lingua Fennica cum Hebraea & Graeca*, (NETTELBLADT *Schwed. Biblioth. 1. Stuct. p. 163.*) & *præfat. Lexici Fennici* §. 16. sed tamen ea etiam pauciora & quasi in transcurso tantum dicta. Factum hinc est, ut non modo pauci adhuc integram poëseos nostræ rationem rite & distincte perspexerint, adeoque his litteris digne perpoliendis operam navare potuerint, sed multi etiam popularium doctiorum, vix ipsam carminum nostrorum faciem, quoad pulcherrimam sui partem, notam habuerint, longe itaque difficilius ab illis cognoscendam, qui extra linguæ nostræ commercium degentes, litteras tamen nostras attentione sua dignas judicant. Ex eodem quoque fluxit fonte, quod & nostratum nonnulli exiguum musis nostris statuerunt pretium, & quidam vernaculi cæteroquin sermonis satis gnari, cum ad versus scribendos se contulerunt, usque adeo a vera illorum aberrarunt indole, ut ludibrium prudentioribus suis civibus, etiam plane illiteratis, merito debuerint. Hæc igitur considerans, & operæ omnino judicans esse pretium in majorem lucem vernaculæ poëseos rationem conditionemque proferri, statui huic negotio industriam atque studium pro virili addicere, idque eo potius, quod & harum rerum curiosis non ingratum fore laborem, popularibusque & imprimis patronis atque amicis meis consilium meum approbari intelligerem, & ad litteras nostras excolendas non exiguam inde redundaturam utilitatem existimarem, si occasio præberetur delicias illarum, quas

non modo ignorare, sed iis etiam non affici, nato Fenno turpe puto, diligentius examinandi. Campum igitur ingressus satis quidem vastum, non tantum quos supra indicavi auctores consulere, propriumque adhibere iudicium necesse habui, sed carmina etiam varii generis colligere quæ attentius considerari merebantur, & ad historiam poëseos nostræ pertinentia haud pauca investigare. Quæ cum ex interioribus inprimis provinciis conquirenda essent, a me aut nunquam aut non cum debita harum rerum cura aditis, neque facultas jam concederetur easdem diligentius perlustrandi, fautores & amicos quibus opportunum id esset, rogavi ut auxiliatrices mihi hoc in negotio manus porrigere vellent; quod etiam præstiterunt plurimi, quibus itaque ob eam benevolentiam gratias & habeo & ago meritas. Fateri tamen cogor, neque sic me omnia quæ ad argumentum hocce illustrandum pertinent, ita colligere aut explicata sistere voluisse, ut vel ipsi mihi satisfecerim. Restant sine dubio haud pauca ulterius examinanda, quibus autem non alia ratione lucem facilius acquiri posse existimavi, quam si opellam, nondum licet ultima attactam manu, & rudiori tantum quasi imagine rem adumbrantem, publico Honoratissimorum Popularium, quos hæc studia delectant, iudicio modeste quamprimum subjicerem; quo facto, & quæ deficient & in quibus erratum sit animadvertere, commodiusque prout opus fuerit aut supplere illa aut emendare poterunt. Hoc igitur consilio, observationes

meas

meas Dissertatione Academica complexus, in lucem sensim emittenda, primam jam ejus particulam benevolis lectoribus sisto, qua par est observantia rogans, ut harum rerum prudentes opem mihi de patriis litteris bene mereri cupienti porro præbere, doctasque suas animadversiones mecum communicare velint, quas quidem in usum vertere, & sequentibus opellæ partibus adjicere non prætermittam. Ex qua deinde silva, si non mihi, attamen aliis felicioribus ingeniis, perfectam & concinnam licebit de integra poëseos nostræ ratione commentationem tandem conficere. Quod si factum fuerit, studiaque gentis nostræ ad has perpoliendas litteras aliquantum incendantur, abunde scopum meum attingi.

§. II.

Fennicæ Poëseos universam exposituri faciem, in limine statim observamus, non eadem hodie lege cuncta apud nos carmina factitari, sed tria illorum amari diversa plane genera. Præter peculiare enim illud & genti nostræ proprium carminis genus, quod *Runarum Fennicarum* nomine venit, quoque præ cæteris delectantur nostri, introducta etiam fuit posteriori tempore *Poësis* sic dicta *Rhythmica*, siue ῥυθμικαὶς ornata, quæ apud nos non minus ac apud reliquas Europæas nationes fere omnes, suos invenit amatores. Alii rursus, veterum Græcorum Latinorumque capti carminum justa admiratione, illorum imitatione *versus quantitatis exacta in syllabis*

bis mensura ornatos, nostra quoque lingua componere tentarunt. De quibus itaque singulis generibus, quaque apud nos jam ratione & fortuna colantur, distincte & ordine dicemus.

§. III.

Antiquam igitur & domesticam gentis Poësin, *Runas* videlicet Fennicas, & genio linguæ nostræ maxime convenientes, & majori præ cæteris versuum generibus apud nos cultura floreque conspicuas, primum considerabimus. *Runot* (sing. *Runo*) hujusmodi carmina vernacula lingua dicuntur (a), & singulari gaudent natura atque indole. Monocola semper sunt, sive uniformia, & versibus constant quorum singuli octo recipiunt syllabas (b), quæ si plures quando aut pauciores adfuerint, vitiosæ id tribuendum licentiæ (c). Facies illorum ex sequenti patebit exemplo:

Rea

(a) Nomine forte ex Hebræorum רנן orto, unde רנן *Canticum*. An cum Gothorum quoque *Runa* (pl. *Runor*) *litteram* significante, aliquam cognationem habeat, & quam, non facile dixerim. WORMIUS certe, qui Gothicam vocem ex Hebræa nullo modo descendere posse contendit, ejusmodi adfert argumenta, quæ Fennicæ vocis derivationi, quam indicavi, egregie favent. Cfr. *Ej. Litterat. Runic. Cap. 2.*

(b) Atque hoc forte respectu a Rev. JUSLENIO cum Glyconicis comparantur, *Præf. Lex. Fenn. §. 16.* licet ratione pedum nulla inter eos reperiatur similitudo.

(c) Exemplum igitur a Nobil. WEXIONIO adductum,

Kewät leickuin tulepi /
 Ilon kanka ilmestyi;
 Silloin monda mekämiestä /
 Sonnaisinda soidinmiestä /
 Euren päällä seutelepi /
 Ennakolla ennättävi /
 Meidän eläinden edulle /
 Soittamaisen soittimille;
 Silloin kateki kalamiehet
 Naatin päälle pyhtelewät /
 Werkot wetehe wettäwät
 Heinikkohon heittelewät; &c. (d).

Quantitatis exacta quidem, qualis apud Græcos olim
 & Latinos, in metiendis syllabis non habetur ratio.
 Modos autem musicos, sive *tonum*, cui cantantes
 carmina sua populares nostri constanter adtempe-
 rant, si consulere velimus, quatuor *Trochaos* singuli
 versus aptissime recipere videntur (e). Neque dif-
 ficul-

loco supra citato, ad ostendendam indolem carminis Fenni-
 ci, videl.

Vojat parat pauhaſam,
 Meiget nuoret iloikſam,
 Wanhat wanhast meifakſam,

minus idoneum esse, vel ex hac ratione apparet.

(d) CALAMNII Wäh. Kokous Suomal. Runoilſta,
 pag. 4. seq.

(e) De quantitate syllabarum apud Fennos, in sequen-
 tibus diligentius disputabimus. Pro illis quæ hac §. tradun-
 tur intelligendis, Remanent hac in parte indolem cognoscen-

ficulter animadvertitur, illos versus, quibus hi contingunt pedes, commodissime & pulcherrime currere.

dam præbentibus, interea monuisse sufficiat, omnes vocales simplices in lingua nostra breves esse, & ad producendam syllabam *diphthongo*, *positione*, aut *vocali geminata* opus esse; geminata enim littera vocales longas significare, apud nos moris est. Quot & quasnam lingua nostra habeat diphthongos, vide apud VHAËLIUM *Gramm. Fenn. cap. I. §. 14.* & JUSLENIUM *Prefat. Lex. Fenn. §. 8.* Accedere autem præterea accentus debet, ut perfecta mora enascatur. Accentum vero in lingua nostra duplicem sentire mihi videor; quod etiam sibi visum in cit. *Dissert. de Abos V. & N. §. 33. p. 90.* innuit Rev. JUSLENIUS; unum qui cujusque vocis primam occupat syllabam, a Grammaticis quoque nostris animadvertum, quem non inepte *tonicum* vocari posse existimo, qui solus brevitati syllabæ nihil officit; alterum in vocibus ultra tres syllabas porrectis notabilem, qui vocum tetrasyllabicarum quartam, hexasyllabicarum tertiam & quintam, octosyllabicarum tertiam, quintam & septimam syllabam adficiat, sed in pentasyllabis & heptasyllabis paulo diversam sequitur rationem, quam jam non est necesse explicare. Hunc *Euphonicum* commode dici arbitror; qui a Grammaticis nostris non est animadversus, tamen facile agnoscendus. Sic in vocibus *soutelepi*, *ennättäpi*, præter primam syllabam accentu quodam manifesto adscitur etiam tertia, & in *huosimattomus* den etiam quinta. Hic accentus, effectum ad moræ similitudinem propius accedentem habere, quam primus ille, videtur. Elegantiùs certe fuit metroque trochaico paret ex alius hic versus: *Waadit kanka kändamahan*, item: *Koska Pauli mainittawan*, quam hi: *Jossas näitä pyöät pitä*, & *Kuto kunnit kangas kadat*, *Että suuret lyna palat*.

re. Exempli loco hunc adferemus: *Kobla lufft jals
lehenſt / item: Saapi ſurma tolerahart. Imo illi*
quoque versus, qui hujus metri jucunditatem perfe-
cte non attingunt, quo tamen ad illud propius ac-
cedunt, eo fluunt dulcius, quod ex adducto modo
speciminis loco carmine satis patebit, instituta inter
duos primos versus comparatione. Constanter ve-
ro huius metro Poësis nostra adligata non fuit; ne-
que Græcorum Latinorumque summum illum rigo-
rem vel linguæ vel carminum nostrorum indoles
patitur. Nimis certe poëtis nostris grave impone-
retur jugum, si præter peculiare nostris versibus
leges, tot adhuc tamque severæ observandæ illis
præscriberentur regulæ. Cæterum indicatæ pedum
formæ, quantum fieri commode potest, libenter poë-
tæ nostri imminent, ipso aurium sensu ducti, licet
nulla suffulti distincta regularum notitia. Inculta
videlicet plane & intacta hucusque hæc apud nos
fuit doctrina, primoque conatu rite explicari diffi-
cillime potest. Quamobrem qui hactenus de poësi
nostra judicium tulerunt, nullam prorsus in Runis
nostris quantitatis syllabarum haberi rationem, pro-
nuntiarunt; quam tamen opinionem firmo haud ni-
ti fundamento, vel inde potest intelligi, quod eæ-
dem voces in versu aliter atque aliter collocatæ,
salvis licet regulis grammaticis & prosaica oratio-
nis compositione, aut suavem illum gratumque au-
ribus, aut durum & intolerabilem reddant. Exem-
pli loco hi versus sint: *Meckla wälchwi merinen/
Hengt huokupi bewoisten; item: Kurjat werckea lu-
towat /*

towat / Bahat neuwoja nitowat / Jalon surmari
 Jumalan / Pallari parahan neuwon; item: Eikā rijs
 toja rakenna / Eikā suututa sanoilla; Sulle sijwollen
 sanowa / Mitā tarwitaan talosta; qui licet supra lau-
 dato metro exacte non pareant, minime tamen in-
 ficeti apud nos habentur. Sed immuta paullulum
 vorum ordinem, ita ut hac ratione legantur: *Wes-
 rinen miteka wälskopi / Herwoisten hengi huokupi / &
 Kurjat kutowat werckoa / Bahat nitowat neuwoja /
 Jalon Jumalan surmari / Parahan neuwon pallari /
 & Eikā rakenna rijs toja / Eikā sanoilla suututa; Sulle
 sanowa sijwollen / Mitā talosta tarwitaan*; omnis
 illico perierit illorum svavitas. Quæ etjam aures
 Fennicæ hos ferent versus: *Kuin minä tulim Tur-
 kuhun / Nijn minä näin ihmeitä / &c.* Aut quis poë-
 seos nostræ gnarus, omnino versus esse largietur?
 Quibus similia innumera possent adduci exempla,
 non alio quam neglectæ quantitatis vitio laboran-
 tia, quæ tamen aurium mox judicio damnantur.
 Omnem itaque de syllabarum quantitate curam ab-
 jicere, poëtis nostris haudquaquam licere, luculen-
 tissime patet. Quousque autem extendenda sit, &
 quænam hic inprimis observari debeant regulæ,
 difficilius statuitur. Mihi hujusmodi observationes
 se obtulerunt. 1.º *Ubi a veri metri rigore necessitas
 recedere jubet, multo semper facilius syllabis brevibus
 moram imponere, quam longas corripere licet.* Exem-
 pla ex præcedentibus hauriri possunt. Longæ au-
 tem in Runis non aliæ censendæ sunt, quam quæ
 cum diphtongo, positione, aut vocali geminata,
 accen-

Käändyt huolesti hopia/ Saatn surmalla Jumalan/
 Werellä walaissen Herran. Tunnuisti samalla suulla/
 Jolla Luojan pettänynd/ Työnsä tyhmäxi todisti &c.
 (f). Non dicit poeta: Judas Jumalan pettäjä/ vel
 Hopia käändyt huolesti &c. Sed patitur tamen alla-
 ta regula etjam haud paucas exceptiones. Voces
 enim quatuor aut sex constantes syllabis, quamquam
 penultimam habeant brevem, apte tamen versum termi-
 nant, licet etjam antepenultima longa sit, quod accen-
 tus Euphonicus in illis productionem penultimæ
 compensat (cfr. not. præc. (e)); cujus rei exempla
 carmen in initio Si allatum plura præbet. Atque
 in genere observandum, versus nostros aptissime sem-
 per longiori voce, nisi alia ratio obstet, terminari. I-
 taque non tam placent hi: Kossa Kuningamme kula-
 si/ Matkusteli meidän maalla/ quam si hac ratione
 verba collocentur: Kossa Kulsi Kuningamme/ Meie-
 dän maalla matkusteli; & longe ingratus dicitur:
 Kulsi kolmannengin herran/ quam Kulsi herran kol-
 mannengin. Cujus etjam rei ratio, in accentus illius
 secundi nescio quo pondere latere videtur. Porro
 eo usque sollicitudo de debita penultimæ syllabæ
 mora extendi non debet, ut exemplo nonnullorum
 qui nimis rigidam in quantitatis legibus servandis
 accuratorem sectati sunt, omnes voces trisyllabæ,
 utpote metro trochaico repugnantes, penitus ex
 Runis nostris excludantur (g). Præterquam enim
 quod

(f) SALAMNII Jo Pauli J. Eusebia &c. Cap. X. de
 Judæ proditoris perversa pœnitentia & morte funesta.

(g) Ex eadem ratione omnes etjam voces pentasyllabi-

quod a vetusto carminum nostrorum more nimis sic esset recedendum, magna etiam vis vocum & ponderosissimarum & elegantissimarum, ingenti sane iactura, a poetis nostris proscribi deberet, & quod metri jucunditas lucraretur, reliquæ carminis virtutes perderent (b). Deinde cum hujusmodi versus, trisyllabici etiam constantes vocibus recitantur, non tantum non ingratum habent sonum, sed virtutem etiam haud exiguam ab ipso hoc metro suo interdum mutuuntur, auriumque sensui abunde satisfacere scita potest recitantis opera. Exempla in illis versibus quos passim allegavimus, luculenta habentur. Cantui quidem hi versus æque accommodati non sunt; sed neque omnia carmina cantari opus est, & si hoc etiam placet, longo usu leviori huic asperitati assuefactæ aures nostræ non tantopere illa offenduntur, ut gravi adeo iactura evitari

de-
cæ & heptasyllabica, quod accentus in syllabam produendam non incidat, proscribi deberent; quamquam hoc minus cum damno fieri potest, quam si omnia trisyllaba effugere velimus. Neque monosyllaba, nisi duo juxta se invicem posita adhibere liceret, si summum metri trochalci rigorem in lingua nostra attingere conaremur.

(b) Inter alios, ab omnibus vocibus trisyllabici, constanter abstinet Auctor Spectatiss. Runarum super bello novissime in Fennia gesto, illudque subsequuta pace &c., sub hoc titulo editarum: *Suru suuri Suomalaisen, Parfu poru Pohjalaisen &c.* nec non Auctor Anonymus Poëmatis, sub tit. *Suonen Speili &c.* nuper denuo typis divulgatum; qui vero parum intellexit Poëseos nostræ rationem,

debeat. Neque timendum est, ne Runis nostris suum propterea non constet pretium; quod ob hanc rationem versus interdum paullum vacillare patiamur. Tolerabiliores hujusmodi defectus, linguæ cujusque indoli sæpe condonandi sunt. Ita Galli, quorum cæteroquin poësis ad tantum ascendit fastigium, præterquam quod, miro exemplo, in versibus recitandis ab illa recedunt verba pronunciandi consuetudine, quam in prosaico sermone sectantur, non tantum in Rhythmorum finalium venusta similitudine, sed in accentus quoque & quantitatis legibus exacte servandis, cedunt Svecis & Germanis; & hi rursus a dulci illo atque elegantissimo Græcorum & Romanorum metro longe absunt. Contra, in sequentis versus initio sensum claudere, quam priori versu inchoaveras; quod Gallis præeuntibus hodie tantopere cavent omnes, apud Græcos Latinosque, Lyricos imprimis, vix in vitio ponebatur. Sed ad Runas nostras redeamus. Quænam præter jam explicatas, in syllabis illarum rite mensurandis necessariae sint regulæ, indicare hætenus nequeo. Aurium autem exactissimo judicio, quod peritos usu poëtas raro fallit, cuique soli plus in hoc negotio quam omnibus regulis confidendum est, vacillantes & asperos versus a jucundis suavibusque discernere, facile semper licet.

§. IV.

Rhythmos quos vocant finales (Svecis *Rim*), sive similes clausularum sonos, plurimis hodie gentibus

tibus tantopere amatos, Runæ nostræ haud desiderant. Qui tamen sponte incidunt, nulla poetarum cura arcessiti, non displicent. Quamquam hi & rarius se offerunt & pauci eorum accuratissimi sunt, ut ex allatis præced. §. exemplis satis patet. Inprimis versus, quos trisyllabica claudunt voces, accentum nisi in antepenultima syllaba non habentes, rhythmum accuratum plane respuunt; cujusmodi tamen versibus varie intertextis, carmina nostra frequenter gaudent, difficillime igitur genuinis rhythmis ornanda. Et nescio etiam quomodo qui voce dissyllabica terminantur versus, si perfectior accedat rhythmus minus placere videntur, quam si vel nullus vel neglectior adfuerit. Exemplo erunt hi versus: *Yhden gōsen ferra lunn/ Kosska locu hānda hūu* si/ cum his comparati: *Wielda olt toinen wirka, Is sālđānsi pādle pandu/ & Kirtasti foreat kiltwet/ He rātīt hāreāt mielet.* Non tamen defuerunt, qui constanter Runis suis rhythmos finales adjicere instituerunt (i), non feliciore multum consilio, quam qui Latinis eosdem carminibus obtrudere voluerunt. Plerumque autem, quo quis Runicæ Poëseos minus intellexit rationem, eo de versibus suis rhythmis exornandis sollicitus magis fuit, aliis contra neglectis potioribus virtutibus, moreque vetusto carminum nostrorum plane everso. Quamobrem hujusmodi Runæ nullius etiam solent esse pretii, nec ab aliis fere

ama-

(i) Rhythmum hunc ut in versibus nostris necessarium, commendarunt etiam PETRÆUS & MARTINIUS in Grammaticis suis, li. cc.

amari, quam qui versus intelligere ullos sine rhythmo nequeunt (k). Qui vero & indolem linguæ nostræ cognoverit, ἡμιοισπλέυποις parum faventem, & natives nostræ Poëseos elegantias perdi non voluerit, novum hoc vatibus nostris & peregrinum jugum imponi haud cupiet, quo vis illorum & impetus, nullo jucunditatis lucro frangeretur & opprimeretur. Horum vero rhythmorum loco, *nostri singulas aut saltem duas in quoque versu voces eadem syllaba aut littera inchoari amant* (l), sicque rhythmus quandam & concentus speciem non in fine sed in initio vocum in unoquoque versu quærunt. Exempla supra adducta, etiam hanc rem illustrare possunt. Atque hæc

(k) Qui cum hunc tamen rhythmum quem venantur, perfecte attingere in lingua nostra ægre possint, eo insulsiora evadunt carmina omni alio ornatu destituta. Non immorabor exemplis subjiciendis. Affatim dabit poëma supra memoratum, quod sub titulo: Huonen Speili &c. typis descriptum exstat.

(l) Observandum hic, litteram E eandem esse cum R littera, adeoque in Runis pro eadem semper haberi, licet nescio quo Latinos imitandi studio apud plerosque nostratium receptum sit, illam hujus loco ante vocales duriores a, o & u adhibere. Itaque in exemplis adpositis sprevimus hunc morem & sola E usi sumus. Quod autem i & j, nec non u & w, a quibusdam ut non diversæ litteræ in Runis usurpantur, id licentiæ est adscribendum. Accurate dicitur: Jolori pahari isännän, & Juhla joutunut Jumalan, item Ulivos a presta isoiista, & Wainpan alla wainvalosen; sed vitiose: Uros tunnusti wainainen, & Jlon lansa juoremahan.

hæc litterarum earundem initialium repetitio, non sine vitio negligenda, & jucunditatis plurimum apud svtas aures habet, & ad versus in memoria retinendos non minus valet quam rhythmus finalis, longeque cum genio linguæ facilius conciliatur. Cæterum cum duæ in versu voces ab eadem incipiunt littera, necesse non est, ut aut in initio versus aut in fine ambæ juxta se invicem collocentur, sed quemcunque locum libere occupare possunt, & aliis quoque vocibus varie interpositis apte sæpe se junguntur (m); ut ex carmine in præced. §. initio adposito apparet. Neque quod nonnullis placuit, ut sine exceptione omnes in quovis versu voces ab eadem littera ordirentur (n), probari potest. Tantum enim nimius hic rigor svtavitatis carmini non addit, quantum Poëtis remoræ & difficultatis creat. Quare etjam pauci arctiori hoc vinculo se adstrinxerunt.

§. V.

Præter indicatam autem singularem rhythmici speciem,

(m) Ad principium versus utramque adligant Grammatici nostri sæpius citati; sed contra usum communem. Quod autem carmina nostra integras periodos habeant, ab eadem littera incipientes, ut itidem asserunt, id casu fit interdum, non ratione.

(n) Hoc consilium, præter alios, secutus est Præpos. quondam & Pastor Uloënsium in Ostrobotnia ZACHAR. LITHOVIUS, in *Epitaphio Episc. JOH. GEZELII, filii, Runico carmine conscripto*, impresso Holmiæ A. 1718.

ciem, alia quædam adhuc Runis nostris familiaris est, præcipua digna attentione, in ipsius sensus & totius versus consistens aliis verbis facta repetitione. Admodum enim in omni Runico carmine necessarium habetur, *ut quivis sensus, non simplici enunciatione exhibeatur, sed duobus ut plurimum versibus, aut etiam pro re nata pluribus, diversis tamen in quoque versu verbis, idem exprimatur & inculcetur.* Sive, sententiæ singulæ quibus carmen constat, duo semper aut plura habere debent distincta membra, totidem comprehensa versibus, eoque inter se modo juncta, ut insequens eandem cum præcedenti rem, diverso verborum apparatu, & si fieri potest, efficaciori pronunciet. Ita primi versus sententiâ repetendo absoluta, altera demum subjicitur, rursus simili ratione conduplicanda, atque sic deinceps. Diversam a reliquorum Europæorum poëmatibus, hoc metri genus Runis nostris indolem adfert, & habitum orientalium populorum poësi similiorem induit, sed magnificentiam quandam simul & vim plane insignem illis conciliat. Non enim potest non vehementius affici mens legentis aut audientis, cum repetitis quasi ictibus verberatur, & quod de figura interpretationis dicit *Auctor Rhet. ad HERENNIIUM, necesse est ejus, qui audit (aut legit), animum commoveri, cum gravitas prioris dicti renovatur interpretatione verborum (o).* Atque hac ratione totum carmen continua quadam figurarum serie insurgit. Sed exempla rem uberius illustrabunt, quæ ad verbum lati-

(o) Lib. IV. cap. 28.

Pojes pääldä pagastensa,	De columnis suis,
Raata muurit korkeimmat,	Evertere muros altissimos
Hyvät huonehet hukata,	Eximias domus perdere,
Makata ylös alaisin.	Dejicere funditus.
Wela talliot kowimmat,	Etjam rupes durissimæ,
Joit' ei liiko kirves pohja,	Quas non avellit securis malleus;
Ei särje sepän masara,	Non frangit fabri tudes,
Pistane teräwät piisit,	Forant acutæ sagittæ,
Murhen tähden murtunewat,	Præ dolore diffinguntur,
Pelwoista pakahtelewat,	Ex metu disrumpuntur,
Guston tähden halkiawat,	Præ anxietate finduntur,
Kost' on Luoja kuolemasa x. (g)	Cum est Creator in morte, &c.

Nemo credo hic virtutem carminis desiderabit, cujus etjam in tam exili versione non obscura apparent vestigia; neque indoles metri nostri ex his exemplis non intelligetur, quibus igitur, brevitatis studio hoc loco plura non addimus. Parcissime ab hujus rhythmici observatione Poëtis nostris recedere licet, & duos inprimis aut plures tali vitio laborantes versus conjungere, ægerrime permittitur. Exemplum præbent hi versus: Kostu kjuu tahtonetta Miestä musta wicestahnda / Muistatte uschen ennen / Karlaisi kässi stä kansan &c. qui prosaicum nimis habitum produnt. Ipsa autem linguæ Fennicæ indoles, copiosæ & phrasibus synonymicis abundantis, egregie vatum favet conatibus. Cæterum nemo, antiquæ poëseos Hebraicæ, cujus in sacro Vet. Testamenti codice exempla habemus, vel tantillum cognoscens indolem, aut

aut carmina Biblica, etiam in alias linguas fideliter translata, diligentius considerans, insignem illorum cum nostrarum Runarum conformatione hac in re facile non animadvertet convenientiam, quam pulchre indicat, ipsamque hanc posse nosstræ rationem, a se primum distincte expositam, simul aperit Reverendiss. JUSLENIUS (r), his verbis: *In primis notabilis est Hebraicorum & Fennicorum carminum concentus, consistens qua poësin in periodi (aut cujusvis enunciationis) divisione in duo hemistichia, quorum posterius variata phrasi, sensum cum priori continet eundem vel etiam ἐμφαντικῶς. Si vero contingit plura poni membra, aut partium (plerumque) est enumerationis, aut gradatio orationis. - - - Ex unico nostrati proverbio, sunt enim ut plurimum metrica, tota res apparebit. Jomalall' on onnen ohjat/ Luosalla lhy-
kyn awaimet: Waan ei kateen kainalosa/ Bahan suo-
wan sormen pääsä. Sic sonaret ad verbum: Deo sunt habene fortune, Creatori sortis claves; sed non invidi sub axilla, malevoli digitorum in apicibus. Quo poëmate, cum id in idiomate suo consideratur, quid uspiam elegantius, quid concinnius, quid quod veterum Hebræorum poësin referat exactius? Metri hujus, quod cum Hebræis nobis commune est, naturam & laudes uberius explicatas, videre licet in elegantissima de Poësi Biblica dissertatione, Upsal. A. 1758 editæ (s);*

C 3

cfr.

(r) Orat. de conv. ling. Fenn. cum Hebr. & Græca. NET-
TELBLADT Schæd. Bibl. 1. Stuck. p. 163.

(s) A. Cl. SV. ULLHOLM, Præside Cels. CAR. AU-
RIVILLIO,

cf. ejus §. 3. ubi egregie inter alia dicitur: *Quid?* quod *Biblicæ Poëseos* metro, quod ostendimus, hæc inest singularis omnino præstantia, ut quam demum cunque in linguam, fideliori quidem versione transfundatur, migret una & illæsum servetur, rerum quippe ipsarum intextum imaginibus, quæ mutari versione non possunt, dum contra cæterarum in gentium poësi omnium, perire adeo cogatur metrum versi carminis, ut nisi disjecti postea poëtæ membra vix appareant. Quamquam præter hoc rhythmici genus, nostra carmina multis gaudent, quæ popularium aures impense delectant, in versionibus vero intereunt, uti ex supra disputatis facile intelligitur, quod videlicet syllabarum & numerum & quantitatem nostri exactius curent quam Hebræi, literasque insuper vocum initiales easdem repeti velint, adeoque versus artificiose magis struant. Cæterum peculiarem quam & Biblica & nostra carmina agnoscunt metri constitutionem, modo descriptam, aptissime *Rhythmum sensus*, *Rime du sens*, appellavit, & Europæorum *Rhythmo soni*, *Rime du son*, opposuit, JOH. DES CHAMPS (†), utpote sententiarum & notionum ipsarum harmoniam, loco ejusdem in fine versuum recurrentis soni, exhibentem. Specialius autem ut hujus rhythmici naturam, qualem Runæ spectandam præbent, explicemus, observamus varie eundem pro re nata a vatis nostris instrui, non tantum membra ejus nunc plu-

---

(†) In Epist. inserta Diar. Britann. T. XIII. p. 268, sicut docet Auctor Dissert. supra laudatæ.

plura nunc pauciora ponendo, sicut allata ostendunt exempla, sed etiam integram modo sententiam, modo partem tantum enunciationis insigniorem repetendo. Sic in his versibus: *Raha soutui rastahaxi/ Käändyi huoleri hopia/ pecunia fiebat onus, argentum mutatum est in curam*, integra sententia dupliciter exprimitur; nec non in his: *Wierhwät wedet wäs kewät/ Wallot paljon pauhajarwat/ volvuntur aquae potentes, fluctus multum tumultuantur*. Sed cum dicunt: *Kewät keickuin tulepi/ Ilon kansa ilmeštyi/ ver tripudians venit, cum gaudio manifestatur*, apparet solum *prædicatum* enunciationis repeti, uti *subjectum* solum in his duplicatur: *Suru saatti rohksiari/ Murhe Herran haawoista/ Dolor fecit audacem, Sollicitudo de vulneribus Domini*. Interdum & *subjectum* *propositionis* & *prædicatum* conduplicatur, sed utrumque separatim, ut in his versibus: *Kansan huuto huikembi/ Boru vappein pahinden/ Tucki korwat Tuomarsilda/ Pehmitti pahoin sydämmen (u), Populi clamor gravior, vociferatio sacerdotum pessimorum, obturat aures iudicis, mollivit male animum*. Nonnunquam præter *subjecti* aut *prædicati* sigillatim factam repetitionem, tota quoque *propositio* iteratur, ut in his: *Suru särjepti sydämmen, Haikiaſti haawoittapi/ Murhe lööpi rinnat ricki/ Dolor frangit cor, acerbe vulnerat, luctus lacerat pectora*; aut alio ordine, qui magis placere solet: *Suru särjepti sydämen/ Murhe mielen rikottapi/ Haikiaſti haawoittapi, dolor frangit cor, luctus*

luctus animum lacerat, acerbe vulnerat. Sæpe etjam non totum subjectum aut totum pradicatum, sed insignior alterutrius pars aliis verbis enunciatur, ut in his: Kerran mendydä merelle, Laineheille laivan kansasa/ Meri miehet melkiähän/ Tulit ilmahen isohon/ Aliquando petentes mare, Undas cum nave, Nautæ in magnam venerunt, in tempestatem ingentem. Et quis omnem hujus collocationis varietatem persequetur? Uti licet hac in re poëtis summa libertate, modo generalibus pareant rhythmî legibus. Perfecta autem si adhibetur periodus, non nisi per partes suas duplicari facile potest, quæ varie repetuntur, ita ut colon quodvis, singulo contentum versu, sigillatim repetatur, hoc modo:

Ehkä Juuttahat iloikit,	Quamvis Judæi lætabantur,
Paha parwi pauhasapi,	Mala grex plauderet,
Surmasa suloisen Herran,	In morte benigni Domini,
Luojan pinnasta parahen;	De Creatoris cruciatu optimi;
Kärsti kuiteng' kaicki luondo;	Tamen patiebatur tota natura;
Alla tustan tairvahalpin re. (x).	Sub anxietate etjam cœli &c.

(x) l. c. cap. 19.

S. D. G.

ERRATA. Pag. 4. l. 19. voluisse leg. valuisse pag. 8. l. 19. adificit leg. adificat pag. 9. l. 3. pronunciarunt leg. pronunciarunt. pag. 15. l. 19. joia leg. joia. pag. 18. l. 19. induit leg. induit. pag. 21. l. 26. edita leg. edita. rita.

